

Дизелларда аралашма ҳосил қилиш

**Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини
механизациялаш мухандислари институти**

И.М. Маърупов т.ф.н. доцент

М.А. Абдурасолов т.ф.н. доцент

Б.Ҳакимов асистент

Қишлоқ хўжалигини механизациялаш факультети

У.Г.Кузиев

Тракторлар ва автомобиллар кафедраси

Дизелларда аралашма ҳосил қилиш

Режа

- Дизелларда аралашма ҳосил қилиш жараёнига таъсир қилувчи факторлар**
- Дизеллар ёниш камералари**
- Ажратилмаган ёниш камераларида аралашма ҳосил қилиш**
- Ажратилган ёниш камераларида аралашма ҳосил қилиш**

Дизелларда аралашма ҳосил қилиш

Фойдаланиладиган адабиётлар

- Каримов У.** Трактор ва автомобиль двигателлари назарияси. Т. Мехнат, 1989 й
- Қодиров С.М. , Никитин С.Е.** Автомобил ва трактор двигателлари. Т. Үқитувчи, 1992 й
- Салихов И.С.** Трактор ва автомобиллар . Т. Чүлпон, 2012 й.
- Николаенко А.В.** Теория, конструкция и расчет автотракторных двигателей . М. Колос, 1984 г

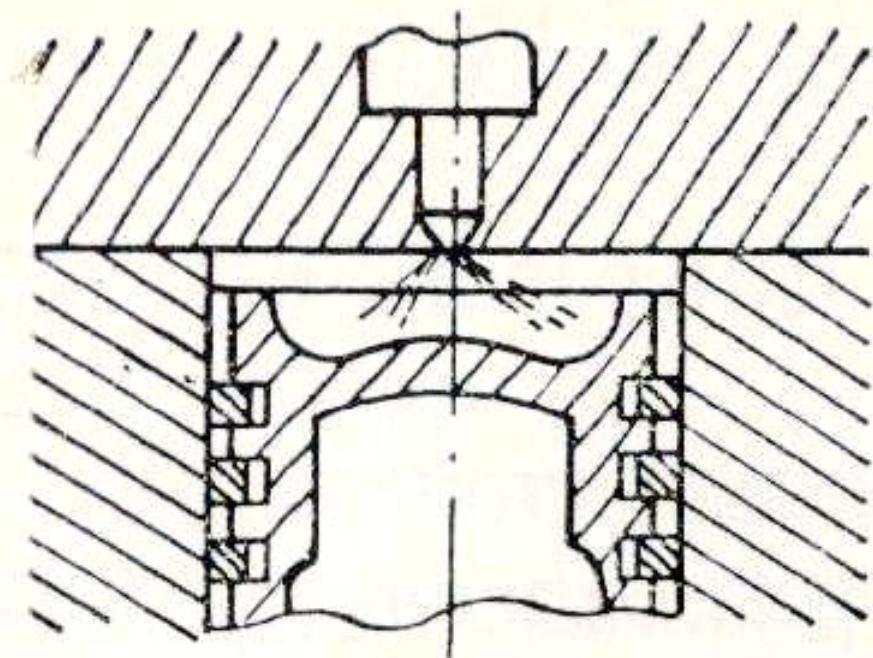
Дизелларда аралашма ҳосил қилиш

- Дизелларда аралашма цилиндр ичидә ҳосил қилинади
- Сиқиш такти охирида ёнилғи цилиндрларга форсунка орқали майда заррачалар шаклида пуркалади, ёнилғи заррачалари қизиши, буғланиши ва ҳаво билан аралашиши натижасида аралашма ҳосил бўлади
- Аралашма ҳосил қилиш ёнилғи пуркалишининг бошланиш пайтидан ёниш жараёни охиригача давом этади. Бу вақт жуда кам (0.0001-0.04 сек)

Дизелларда аралашма ҳосил қилиш

- Арапашма ҳосил қилишда ёниш камерасининг шакли ва жойлашиши мухим ўрин тутади
- Дизелларда ажратилган ва ажратилмаган ёниш камераларидан фойдаланилади
- Ажратилмаган ёниш камераларида арапашма ҳосил қилишнинг 3 хил усулидан фойдаланилади
  - Хажмий усул
  - Хажмий пардали усул
  - Пардали усул

Хажмий аралашма хосил қилиш усули

Форсункани двигателга ўрнатиша ёниш камераси марказига жойлаштириш керак.

Ёнилғи ёниш камераси хажмиға пуркалади

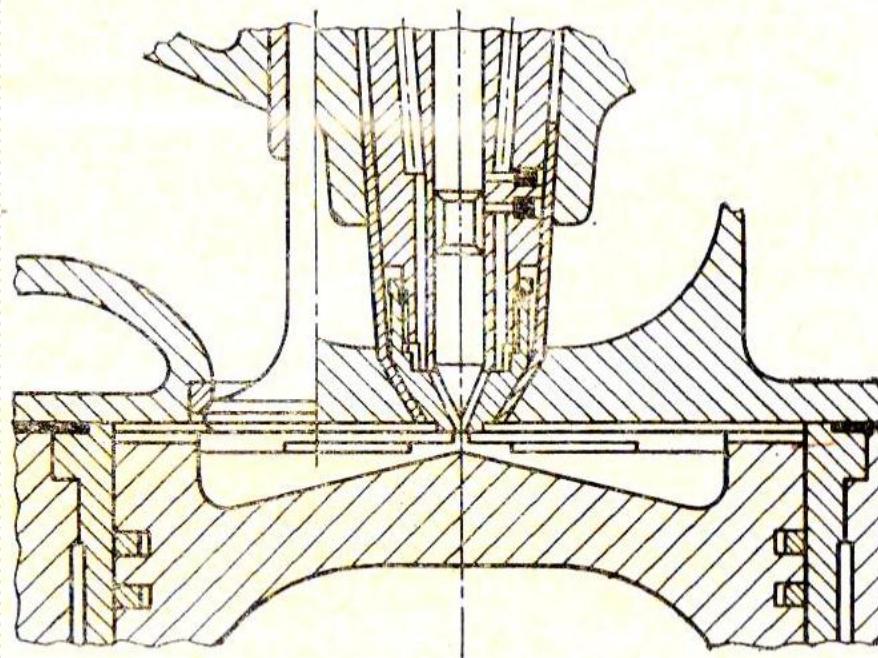
Ёниш камераси диаметри катта, чуқурлиги саёз

$$d_{\text{ек}}/D_{\text{ц}} = 0,75 \dots 0,85$$

Бу усулда ишлатилған форсунка күп тешикли, пуркагичдаги тешиклар сони **5-7 та**, ёнилғини пуркай бошлаш босими юқори **20..25 МПа**

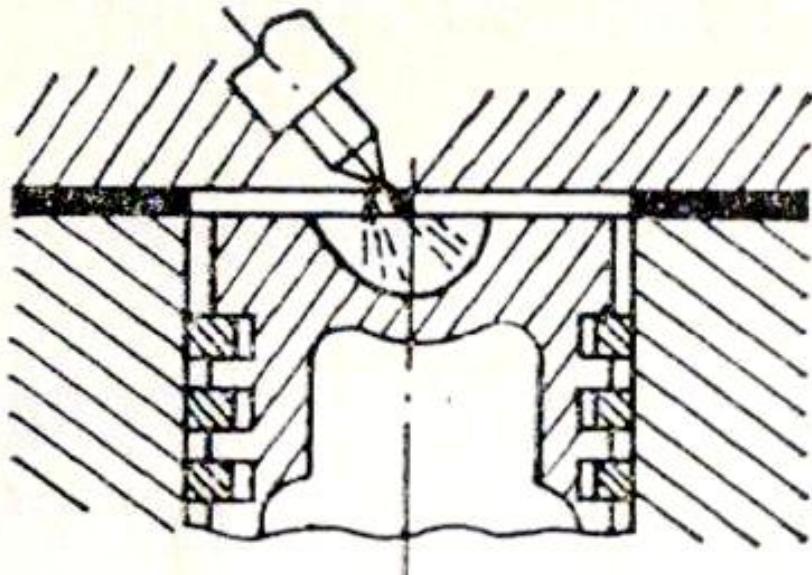
Хажмий аралашма хосил қилиш усули

Бу усулда двигател енгил юргазиб юборилади, лекин ишлаш қаттиқлиги юқори $\Delta P/\Delta\varphi = 0,7\dots1,2 \text{ МПа/град}$, солишистырма ёнилғи сарфи $g_e = 225 \dots 240 \text{ г/кВт}$ соат

Бу усул оғир юк күтәрүвчи автомобилларга үрнатылады ЯМЗ-204, ЯМЗ-206 маркалы ва Камминз компаниясы дизелларида құлланилған

Хажмий пардали аралашма ҳосил қилиш үсули

Бу усулда ишлатылған форсунка күп тешикли, лекин пуркагиңдеги
тешиклар сони күп эмас, ёнилғини пуркай бошлаш босими үртача
15 ... 17,5 МПа

Ёнилғини бир қисми ёниш
камераси хажмига қолған
қисми эса ёниш камераси
деворларига пуркалади ва
у ерда юпқа ёнилғи
пардаси ҳосил қилинади

Ёниш камераси диаметри
нисбатан кичик ва чуқур
 $d_{\text{ек}}/D_{\text{ц}} = 0,5...0,6$

Хажмий пардали аралашма хосил қилиш үсули

**Форсункани двигателга үрнатишда цилиндр
марказидан бир томонга силжитиш мумкин**

Двигател ишлаш қаттиқлиги юқори әмас

$\Delta P/\Delta \phi = 0,5...0,8 \text{ МПа/град}$,

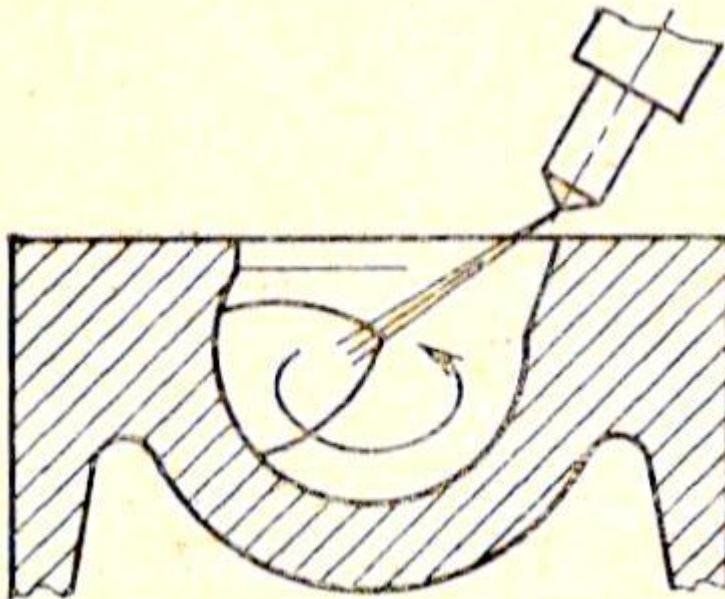
солишиштирма ёнилғи сарфи

$g_e = 230...245 \text{ г/кВт соат}$

**Бу усулдан қишлоқ хұжалик тракторларида
үрнатиладиган А-41, А-01М, Д-21, Д-144, ЯМЗ-240
дизелларида фойдаланилған**

Пардали аралашма ҳосил қилиш усули

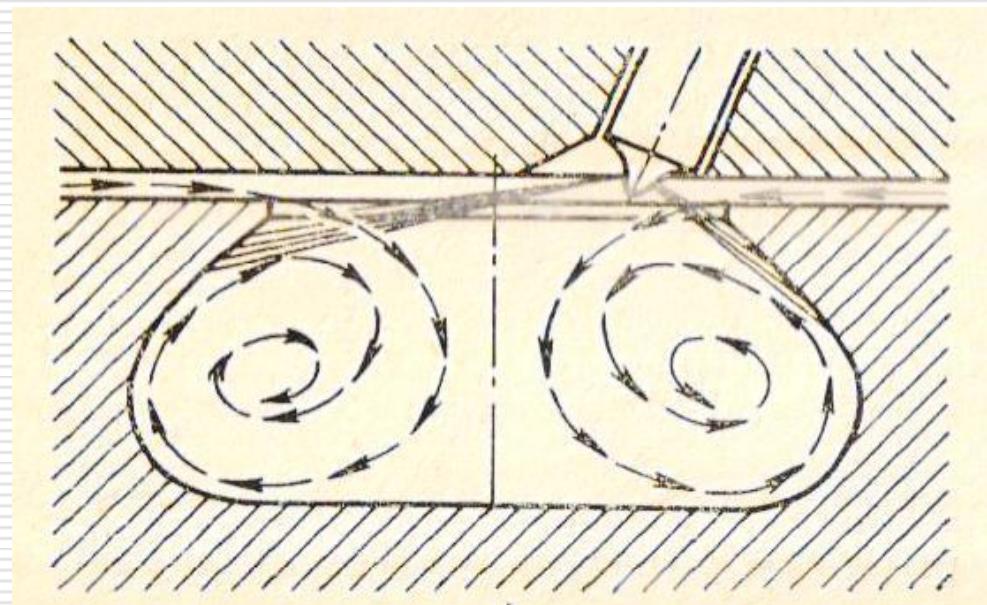

Ёнилғини 90-95% ёниш камераси деворларига пуркалади ва у ерда юпқа ёнилғи пардаси (қалинлиги 0,01 ... 0,015 мм) ҳосил қилинади

Бу усулда сиқиш даражасини 24-26 гача ошириш мүмкін

Бу усулда бир ёки икki тешикли форсункадан фойдаланилади, двигател жуда юмшоқ ишлайди $\Delta P/\Delta\varphi = 0,3...0,45 \text{ МПа/град}$, тежамкорлығи энг юқори $g_e = 218...225 \text{ г/кВт соат}$

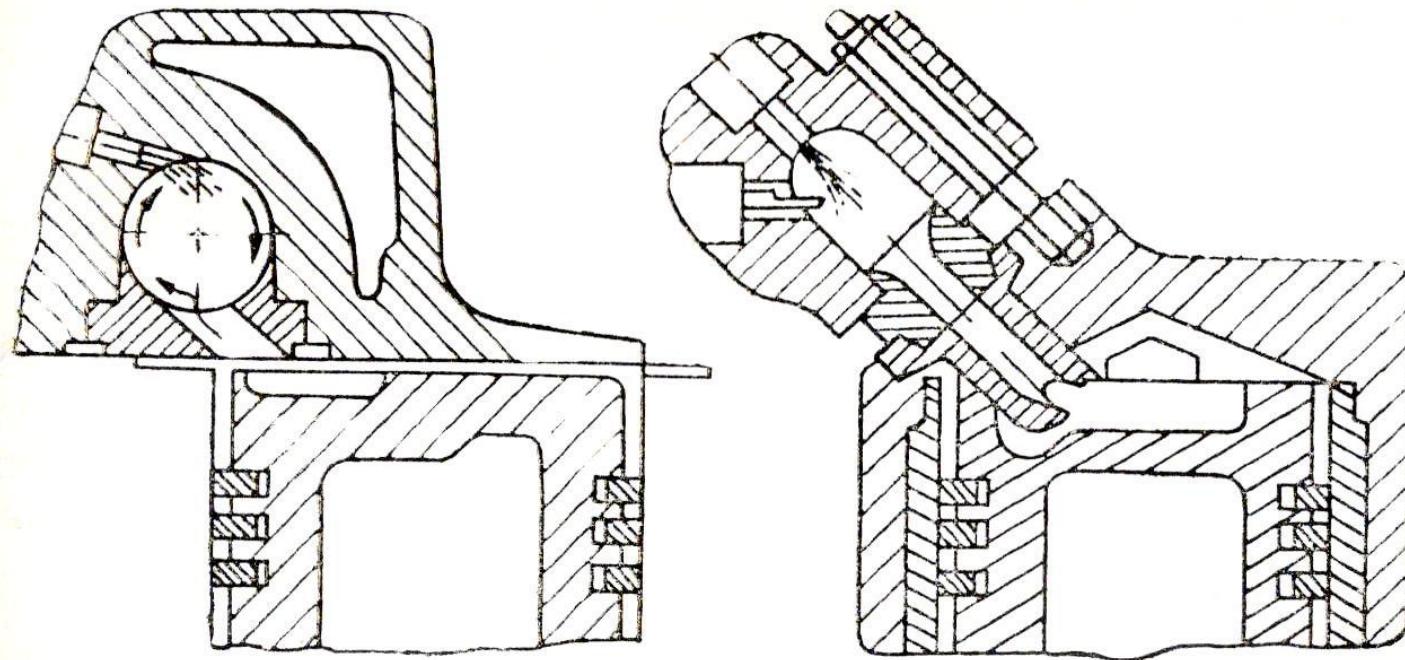
Пардали аралашма хосил қилиш усули

Бу усул Германиянинг
МАН фирмаси
дизелларида
қўлланилган
Камчиликлари. Юргазиб
юбориш нисбатан
қийин, кичик
юкланишлар ва салт
ишлашда двигател
тутаб ишлайди

Д-108, Д-160, СМД-17, Д-240, Д-65 дизелларида пардали усулга
яқинлаштирилган хажмий пардали усулдан фойдаланилган. Уларда
ЦНИДИ ёниш камераларидан фойдаланилган бўлиб, ёнилғининг
35-40% ёниш камераси деворларига пуркалади

Ажратилған ёниш камералари

Кичик үлчамли дизелларда кўп қўлланилади. Цилиндрлар каллагида жойлашади, **уюрма** (чапда) ва **олд** (ўнгда) камера шаклида бўлиши мумкин

Ажратилган ёниш камералари

Уюрма камера шар шаклига эга бўлиб у асосий камера билан поршенга нисбатан ётиқ қилиб жойлаштирилган боғловчи канал орқали туташтирилади.

Бу ерда хавони уюрма харакати туфайли аралашма ҳосил қилиш сифати юқори, хаводан яхши фойдаланилади $\alpha=1,15\dots1,25$ двигател жуда юмшоқ ишлайди $\Delta P/\Delta \varphi = 0,3\dots0,5$ МПа/град, форсункани пуркаш босими паст 8...13 МПа

Камчиликлари. Юргазиб юбориш нисбатан қийин, ёниш камераси мураккаб тузилишга эга, иссиқлик ва гидродинамик йўқотишлар хисобига тежамкорлиги паст $g_e = 245\dots275$ г/кВт соат

Д-50, СМД-14 маркали ва Перкинс компанияси дизелларида қўлланилган

Ажратилған ёниш камералари

Олд камера хам асосий камера билан поршенга нисбатан ётиқ қилиб жойлаштирилған боғловчи канал орқали туташтирилади. Бу ерда хаво йұналишига қарама қарши шаклда ёнилғи пуркалади, двигател жуда юмшоқ ишлайды $\Delta P/\Delta \phi = 0,2...0,3 \text{ МПа/град}$

Камчиликлари. Юрғазиб юбориш нисбатан қийин, ёниш камераси мураккаб тузилишга эга, иссиқлик ва гидродинамик йүқотишлиар хисобига тежамкорлиги паст $g_e = 260...300 \text{ г/кВт соат}$

Д-35, КДМ-100 маркали ва **Даймлер-Бенц** компанияси дизелларида құлланилған

Дизелларда аралашма ҳосил қилиш

Саволлар . . .
